

فردای اقتصاد

نظرسنجی جامع اقتصاد ایران در ۱۴۰۲

پاسخ ۵۰ اقتصاددان
به ۹ پرسش کلیدی

نظرسنجی جامع اقتصاد ایران در ۱۴۰۲

پاسخ به ۱۰ سوال مهم در رابطه با شرایط پیش روی اقتصاد ایران توسط ۵۰ اقتصاددان

موسی غنی نژاد

دکترای اقتصاد دانشگاه سوربن
فرانسه و استاد دانشگاه

محمد طیبیان

دکترای اقتصاد دانشگاه دوک
آمریکا و استاد دانشگاه

مسعود نیلی

دکترای اقتصاد دانشگاه
منچستر انگلیس و استاد دانشگاه

فرهاد نیلی

دکترای اقتصاد دانشگاه یورک
انگلستان و استاد دانشگاه

داود سوری

دکترای اقتصاد دانشگاه
ویرجینیا و استاد دانشگاه

فرشاد فاطمی

دکترای اقتصاد از دانشگاه کالج
لندن و استاد دانشگاه

مهدی راستاد

دکترای اقتصاد از دانشگاه
ایلینوئیز آمریکا و استاد دانشگاه

کوثر یوسفی

دکترای اقتصاد از دانشگاه
تگزاس و استاد دانشگاه

ولی الله سیف

رئیس پیشین
بانک مرکزی

احمد عزیزی

معاون ارزی پیشین
بانک مرکزی

مهدی حیدری

دکترای اقتصاد از مدرسه اقتصاد
اسنکهم و استاد دانشگاه

علی سعدوندی

دکترای اقتصاد از دانشگاه
تربیت مدرس و استاد دانشگاه

هادی حیدری

دکترای اقتصاد
از دانشگاه شریف

فرهاد خانمیرزایی

معاون سرمایه گذاری
شرکت رهنمان

مجید عینیان

پژوهشگر اقتصادی پژوهشکده
یولی و بانکی

هومن کرمی

کارشناس اقتصادی
بانک مرکزی

زهرا کاویانی

پژوهشگر مرکز پژوهش های
مجلس

مجید علیفر

مدیر عامل شرکت
سرمایه گذاری سبحان

حجت میرزایی

معاون اقتصادی پیشین
وزارت رفاه

علی سرزعی

معاون اقتصادی پیشین
وزارت رفاه

بهرنگ کمالی

دکترای اقتصاد از دانشگاه
پنسیلوانیا و استاد دانشگاه

حسین توکلیان

دکترای اقتصاد از دانشگاه
تهران و استاد دانشگاه

حسین درودیان

دکترای اقتصاد از دانشگاه تهران

آرش علویان

مدیر برنامه ریزی و مطالعات
اقتصاد شرکت پناگستر کرانه

سجاد ابراهیمی

پژوهشگر اقتصادی پژوهشکده
یولی و بانکی

سعید بیات

کارشناس اقتصادی
بانک مرکزی

فاطمه نجفی

دانش آموخته توسعه
بین الملل دانشگاه هاروارد

نوید قدوسی

کارشناس اقتصاد و مدیر پرتفو
گروه مالی فیروزه

پرویز خسروشاهی

قائم مقام پیشین بیمه مرکزی

حمید آذرمند

مدیر تامین مالی زنجیره تولید
بانک مرکزی

حسین جوشقانی

دکترای اقتصاد از دانشگاه
شیکاگو و استاد دانشگاه

ناصر امن زاده

پژوهشگر بسادکنترای
دانشگاه برکلی

سعید تجریشی

دکترای اقتصاد از
دانشگاه شریف

مهران بهنیا

معاون مطالعات رهنمان و
مشاور برنامه توسعه سازمان ملل
(UNDP)

رامین مجاب

پژوهشگر اقتصادی پژوهشکده
یولی و بانکی

علی بهادر

کارشناس اقتصادی
بانک مرکزی

لیلا نصیری

پژوهشگر اقتصادی موسسه
مدیریت و برنامه ریزی

سیاوش غفاری

کارشناس اقتصادی شرکت
مشاوره سرمایه گذاری ترنج

محمد رضا عبداللهی

مدیر دفتر اقتصاد کلان
مرکز پژوهش های مجلس

سعید مسگری

مدیرعامل گروه مالی شریف

آلبرت بغزیان

دکترای اقتصاد دانشگاه
شهید بهشتی و استاد دانشگاه

مرتضی کاظمی

دکترای اقتصاد دانشگاه UPM
مالزی و استاد دانشگاه

منصور شاکریان

دانشجوی اقتصاد
دانشگاه شریف

میثم هاشم خانی

پژوهشگر و تحلیلگر اقتصادی

نوید رئیسی

پژوهشگر اقتصادی سیاسی
در دانشگاه شریف

علیرضا صابونی ها

پژوهشگر اقتصادی در موسسه
مطالعات اقتصاد بین الملل وین

علی حجتی

پژوهشگر اقتصادی موسسه
مدیریت و برنامه ریزی

مینا خرم

مدیر قیمت گذاری دیوار

پویار شیدی

دانشجوی دکترای اقتصاد
دانشگاه بریتیش کلمبیا

محبوبه داودی

دبیر اقتصاد کلان
فردای اقتصاد

● ۹ سوال کلیدی از اقتصاددانان درباره وضعیت کلان اقتصادی

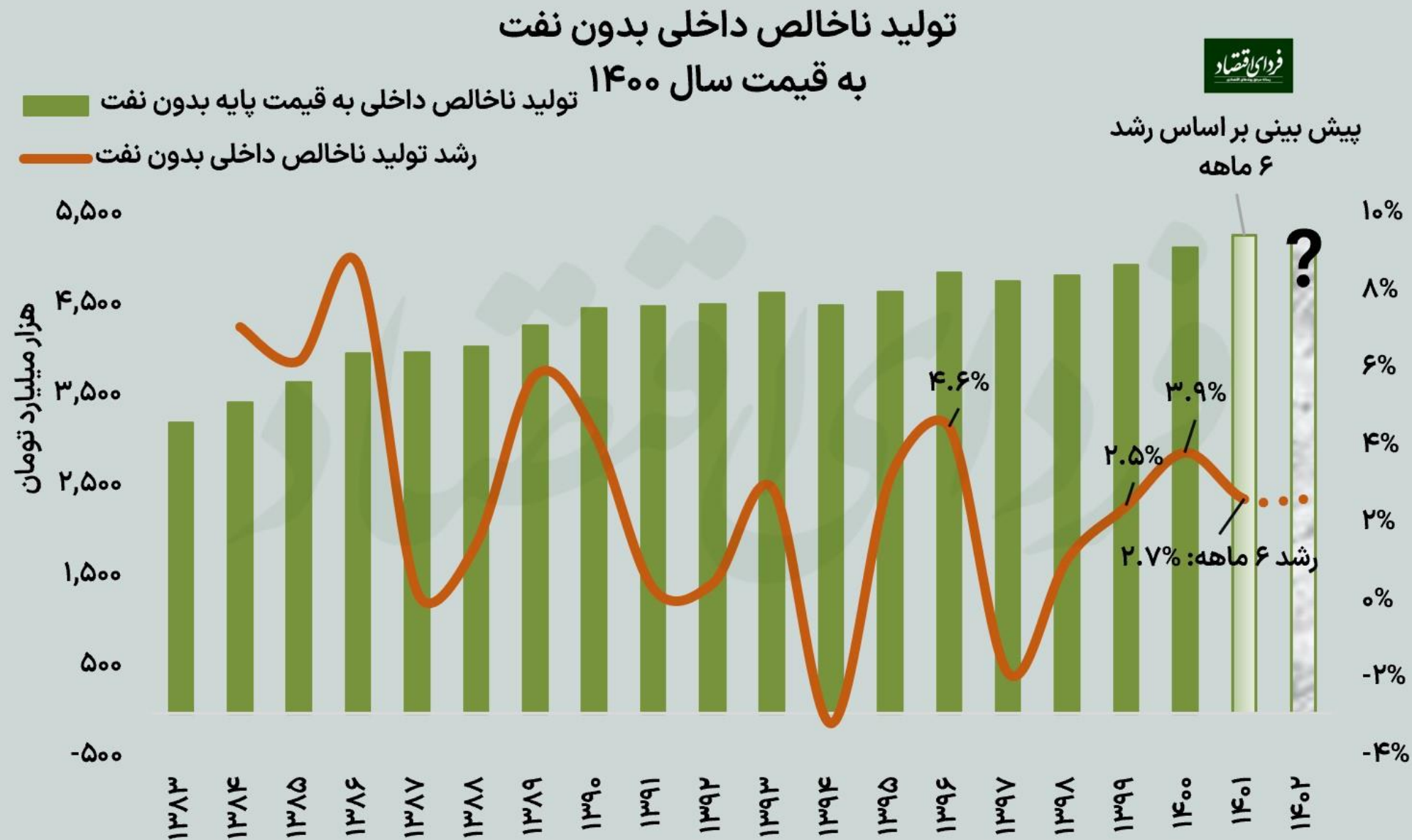
سال ۱۴۰۲

« ما در رسانه فردای اقتصاد از ۵۰ اقتصاددان و کارشناس اقتصادی برجسته و فعال در پژوهش‌های اقتصادی اقتصاد ایران در رابطه با شرایط پیش روی اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۲ نظرخواهی کردیم.

« در این گزارش، سوالات به همراه نمایش نموداری وضعیت کنونی اقتصاد ایران خواهند آمد و سپس درصد رأی کارشناسان به هر کدام از سناریوهای قابل پیش‌بینی بررسی خواهند شد.

« نهایتاً جزئیات نظرات چند تن از کارشناسان به طور خاص به نمایش درخواهد آمد.

رشد اقتصادی و تولید در ۱۴۰۲

نمودار روبه‌رو تولید ناخالص داخلی بدون نفت به قیمت سال ۱۴۰۰ و رشد آن را نشان می‌دهد. به نظر شما وضعیت رشد اقتصادی (تولید ناخالص داخلی بدون نفت) در سال ۱۴۰۲ چگونه خواهد بود؟

پیش‌بینی اقتصاددانان از رشد اقتصادی و وضعیت تولید در سال ۱۴۰۲

دیدگاه ۵۰ اقتصاددان فعال در حوزه پژوهش‌های اقتصاد ایران

۳۳٪

پیش‌بینی رکود
سنگین

سال ۱۴۰۲ تحت‌تاثیر تشدید تحریم، شوک ارزی و وخامت وضعیت شبکه بانکی (مشکلات تامین مالی) و محدودیت‌های اینترنت برای کسب و کارهای دیجیتال یکی از سخت‌ترین رکودهای اقتصادی رقم خواهد خورد و رشد اقتصادی عدد منفی قابل ملاحظه‌ای خواهد بود (رشد‌های کمتر از منفی یک درصد تولید بدون نفت)

در سال ۱۴۰۲ علی‌رغم اینکه رشد اقتصاد از جانب کسب و کارهای کوچک و متوسط متوقف شده یا منفی است، اما رشد صنایع بزرگ و بخش خدمات باعث می‌شود که رشد اقتصادی مثبت کوچکی نظیر سال ۱۴۰۱ را تجربه کنیم (رشد بین یک تا ۲/۵ درصد تولید بدون نفت)

۲۷٪

پیش‌بینی رشد
فقط در صنایع
بزرگ

۲۱٪

پیش‌بینی رشد
فقط در بنگاه‌های
کوچک و متوسط

در سال ۱۴۰۲ بنگاه‌های کوچک و متوسط و پلتفرم‌ها و کسب و کارهای دیجیتال رشد خواهند داشت، اما بنگاه‌های بزرگ به دلیل مشکلات تحریم و تامین مالی و سایر دچار رکود بوده و در نتیجه رشدی نزدیک به صفر رقم خواهد خورد (رشد بین منفی یک تا مثبت یک درصد تولید بدون نفت)

دولت سیاست‌های جدیدی را اتخاذ خواهد کرد که علی‌رغم اینکه تورم‌زا هستند، اما منجر به بهبود دسترسی بنگاه‌ها به سرمایه در گردش و ارز مورد نیاز شده و تولید ناخالص داخلی بهتر از سال ۱۴۰۱ خواهد بود (رشد بالاتر بین ۲/۵ تا ۴ درصد تولید بدون نفت)

۱۱٪

پیش‌بینی اتخاذ
سیاست‌های
ضدرکود موفق

۸٪

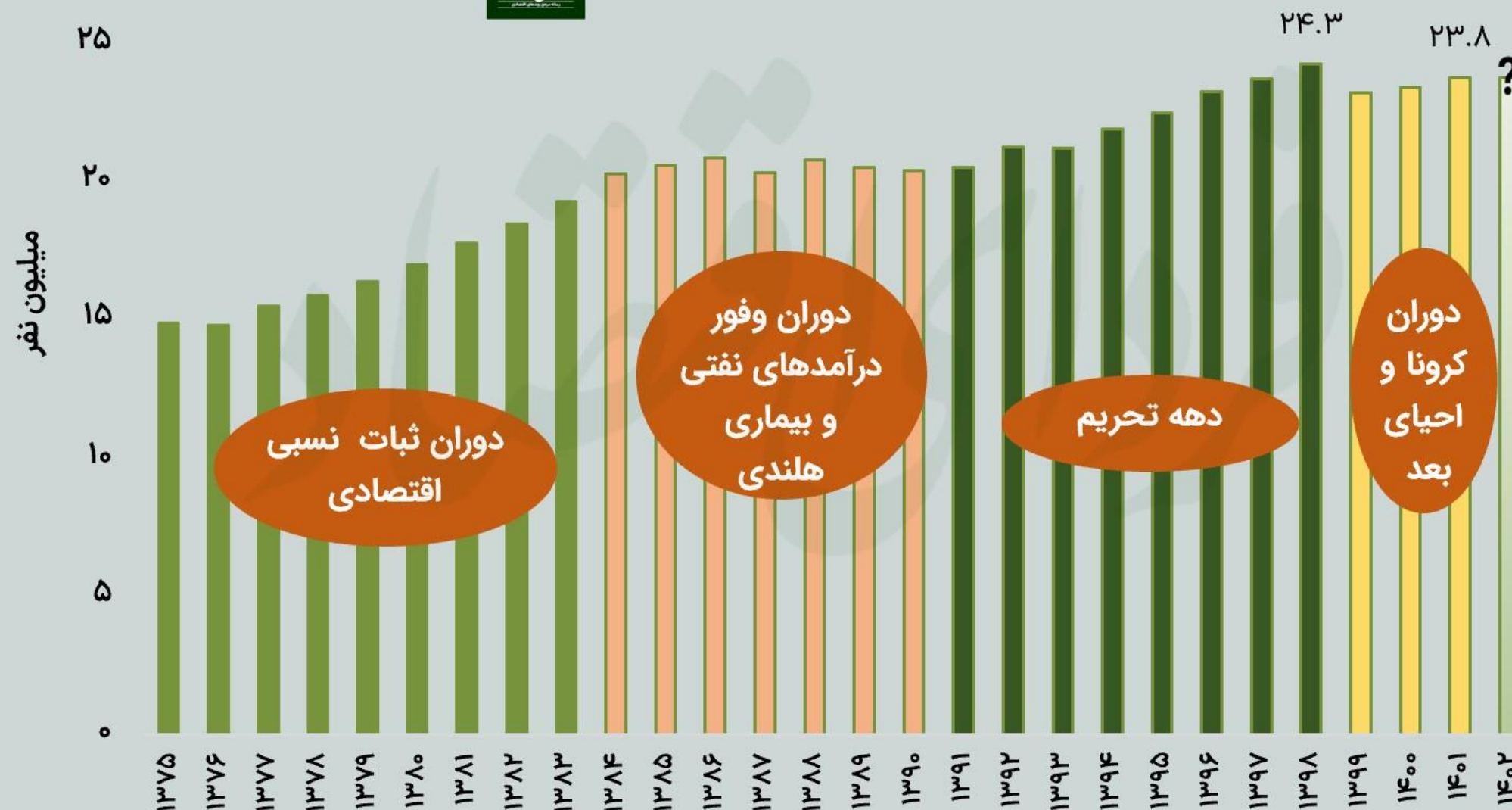
پیش‌بینی رونق در
نتیجه گشایش‌های
بین‌المللی

گشایش‌های بین‌المللی مشکلات اقتصادی را کاهش داده و سال ۱۴۰۲ رشد اقتصادی مثبت و قابل ملاحظه مانند سال ۹۶ را تجربه می‌کند (رشد بالاتر از ۴ درصدی تولید بدون نفت)

● بازار کار

میزان اشتغال کل در سالهای مختلف

منبع : مرکز آمار

این نمودار میزان اشتغال را نشان می‌دهد. در دهه ۹۰ تا پیش از کرونا بازار کار ایران شاعد افزایش اشتغال ناپایدار، نظیر خوداشتغالی در خدمات و بخش غیرشرکتی، با سهم بالای اشتغال غیررسمی و اشتغال پاره‌وقت بوده است. طی سه سال اخیر تحت تاثیر کرونا بخشی از این اشتغال ناپایدار از دست رفت، و به نظر می‌رسد پس از آن به دلیل مشکلات اقتصادی، توان احیای چندانی نداشت. به نظر شما روند اشتغال در سال ۱۴۰۲ چگونه خواهد بود؟

پیش‌بینی اقتصاددانان از بازار کار در سال ۱۴۰۲

دیدگاه ۵۰ اقتصاددان فعال در حوزه پژوهش‌های اقتصادی ایران

۴۶%
توقف روند
احیای اشتغال

مشکلات اقتصادی و رکود اقتصادی در سال ۱۴۰۲ روند احیای اشتغال سه سال گذشته را متوقف می‌کند، و در سال جدید اشتغالی ایجاد نمی‌شود.

۳۱%
احیای اشتغال با
سرعت سال
۱۴۰۱

روند احیای اشتغال با سرعت سال ۱۴۰۱ ادامه می‌یابد و میزان اشتغال به سطحی نزدیک به سال ۹۸ خواهد رسید.

۱۹%
کاهش اشتغال

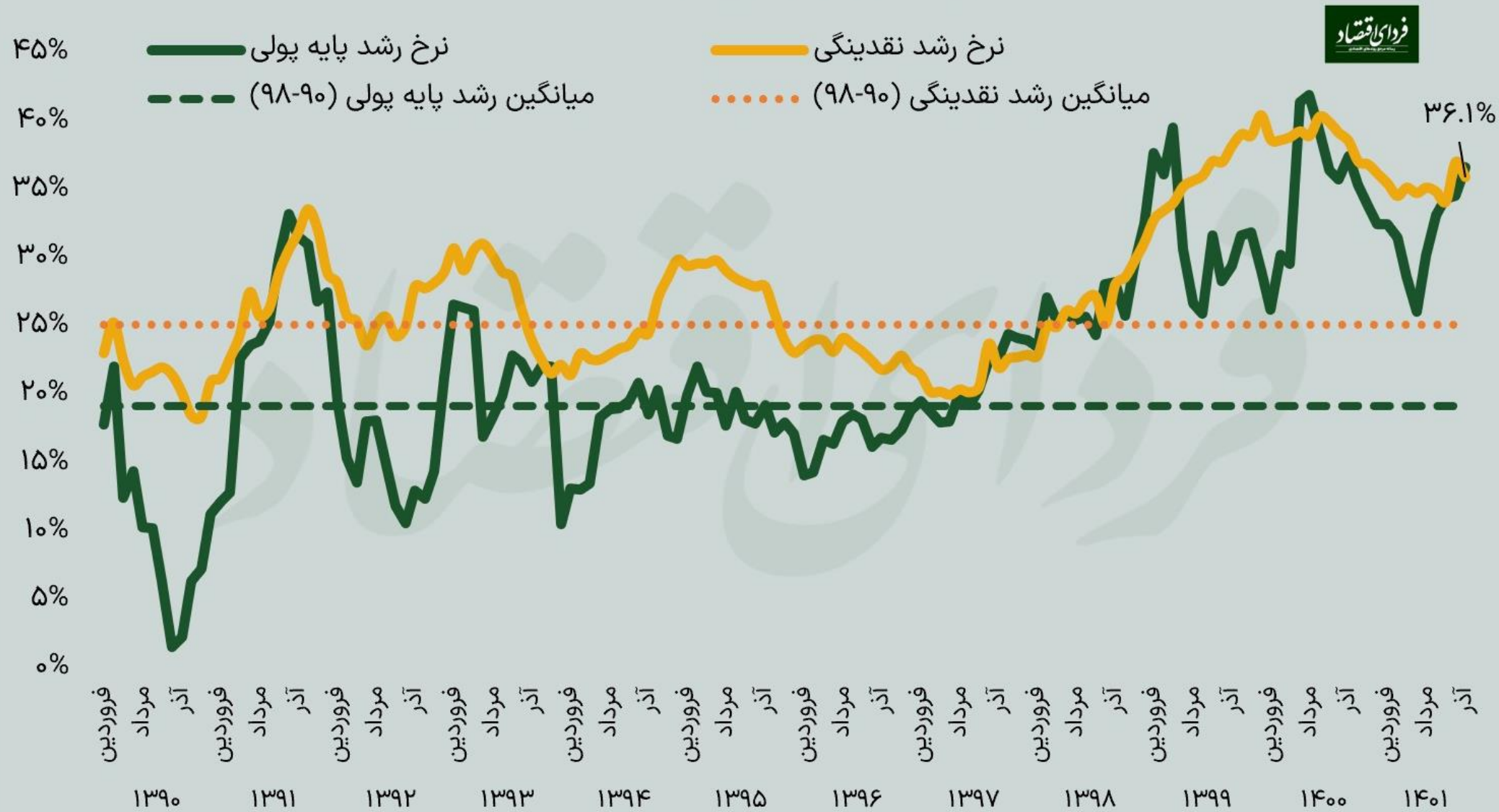
شدت مشکلات اقتصادی و رکود اقتصادی و تعطیل شدن بنگاه‌ها منجر به کاهش مجدد اشتغال از سطح سال ۱۴۰۱ می‌شود.

۴%
رونق در بازار کار

تحت تاثیر توافق و یا سایر عوامل، روند احیا با سرعت بیشتری نسبت به ۱۴۰۱ ادامه می‌یابد و سطح اشتغال به سطحی فراتر از رقم ۲۴/۳ میلیون نفر سال ۹۸ می‌رود.

● نقدینگی و پایه پول

رشد کل‌های پولی در دهه ۹۰

منبع : بانک مرکزی

نمودار روند رشد پایه پولی و نقدینگی را طی دهه ۹۰ نشان می‌دهد. از نظر شما نقدینگی و پایه پولی در انتهای اسفند ۱۴۰۱ نسبت به اسفند ۱۴۰۰ چه میزان رشد خواهد کرد؟

پیش‌بینی اقتصاددانان از رشد نقدینگی و پایه پولی در سال ۱۴۰۲

دیدگاه ۵۰ اقتصاددان فعال در حوزه پژوهش‌های اقتصادی ایران

۵۶%

پیش‌بینی رشد
مشابه ۱۴۰۱

شرایط سال ۱۴۰۲ به لحاظ میزان کسری بودجه، و ناترازی بانک‌ها ادامه‌دار و مشابه سال ۱۴۰۱ بوده و در نتیجه رشد دو متغیر در محدوده بین ۳۰ تا ۴۰ درصد خواهد بود.

۳۸%

پیش‌بینی افزایش
حدود ۱۰ درصدی

سیاست‌های بانک مرکزی تغییری نمی‌کند اما شدت کسری بودجه و ناترازی بانک‌ها بیشتر شده و ارقام نقدینگی و پایه پولی را به محدوده ۴۰ تا ۵۰ درصد می‌رساند.

۶%

پیش‌بینی
انبساط شدید

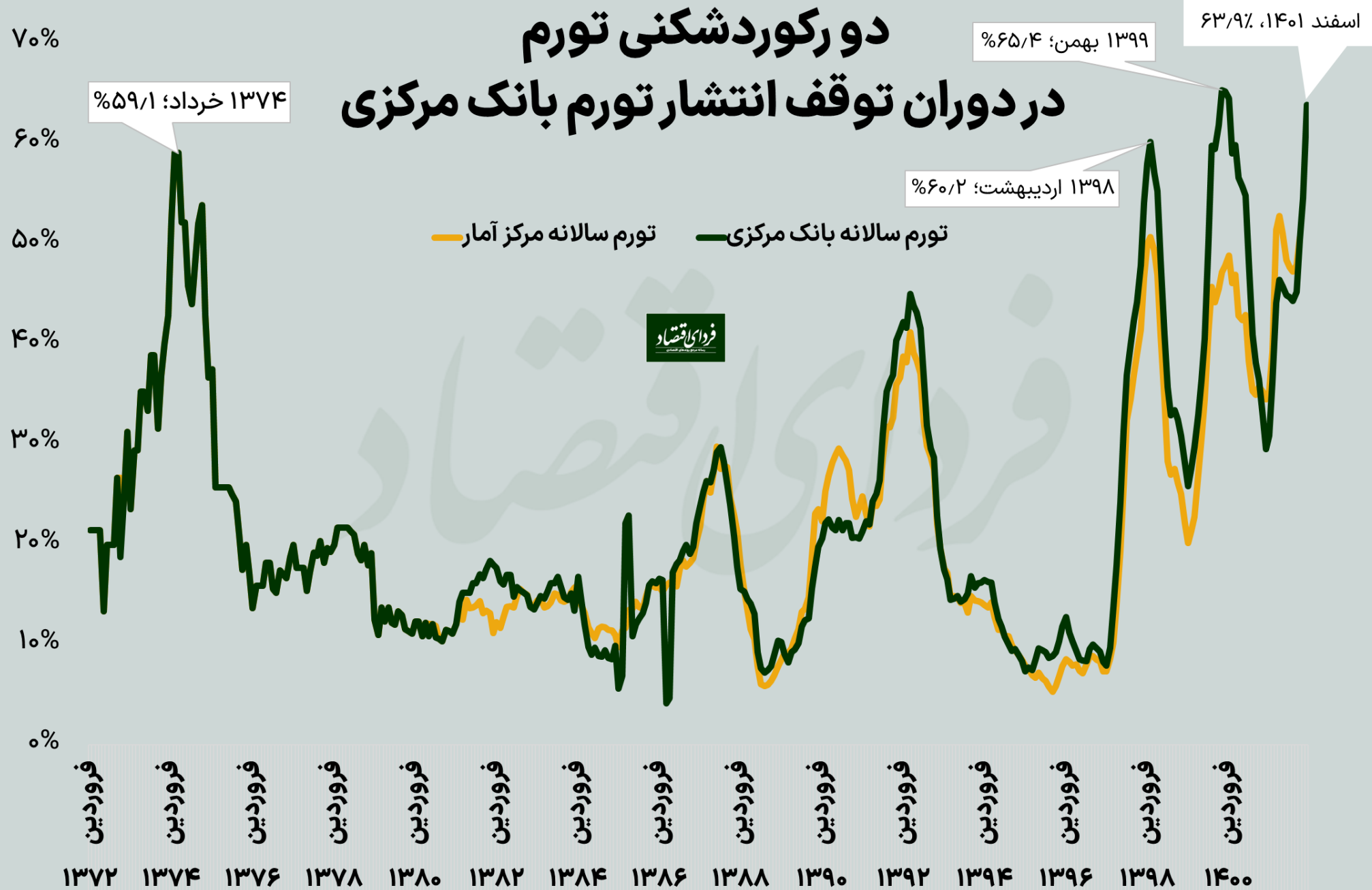
سیاست‌های بانک مرکزی به سمت خروج از رکود چرخش کرده، انبساطی‌تر می‌شود و در نتیجه رشد نقدینگی و پایه پولی به بالاتر از ۵۰ درصد می‌رسد.

۰%

پیش‌بینی
کاهش قابل
توجه

گشایش‌های بین‌المللی و کم شدن کسری بودجه دولت، یا هر نوع اصلاح ساختاری دیگری میزان رشد کل‌های پولی را به میانگین دوره قبل از تشدید تحریمها برگردانده و در نتیجه نقدینگی در محدوده بین ۲۰ تا ۳۰ درصد و رشد پایه پولی بین ۱۵ تا ۲۵ درصد خواهد بود.

دو رکوردشکنی تورم در دوران توقف انتشار تورم بانک مرکزی

در نمودار روبه‌رو تورم نقطه به نقطه سالانه - به دو روایت بانک مرکزی و مرکز آمار ایران - ترسیم شده است. پیش‌بینی شما از وضعیت تورم در پایان سال ۱۴۰۲ چیست؟

پیش‌بینی اقتصاددانان از وضعیت تورم در سال ۱۴۰۲

دیدگاه ۵۰ اقتصاددان فعال در حوزه پژوهش‌های اقتصاد ایران

۵۶٪

پیش‌بینی تداوم
شرایط تورمی
فعلی

فشارها در بازار ارز ادامه خواهد یافت، انتظارات تورمی به رویه فعلی باقی خواهد ماند و در نتیجه تورم مشابه سال ۱۴۰۱ بوده و در محدوده ۴۵ تا ۵۵ درصد تثبیت می‌شود

مشکلات مربوط به کسری بودجه، بحرانهای دوقلوی ارزی و بانکی و انتظارات تورمی بالا، میانگین تورم را از سطح فعلی افزایش داده و به محدوده بالاتر از ۵۵ درصد خواهد رساند

۳۳٪

پیش‌بینی
بدتر شدن
شرایط تورمی

۹٪

کاهش تورم
با سیاست‌های
انقباضی

در همین شرایط فعلی، دولت سیاست‌های ضدتورمی موفق‌تری در زمینه کنترل کسری بودجه، نقدینگی و پایه پولی و نرخ‌های سود را در پیش خواهد گرفت، که در نتیجه آن تورم روند نزولی به خود گرفته و از ارقام بالای ۵۰ درصد فعلی به ارقام در محدوده بین ۲۵ تا ۳۵ خواهد رسید

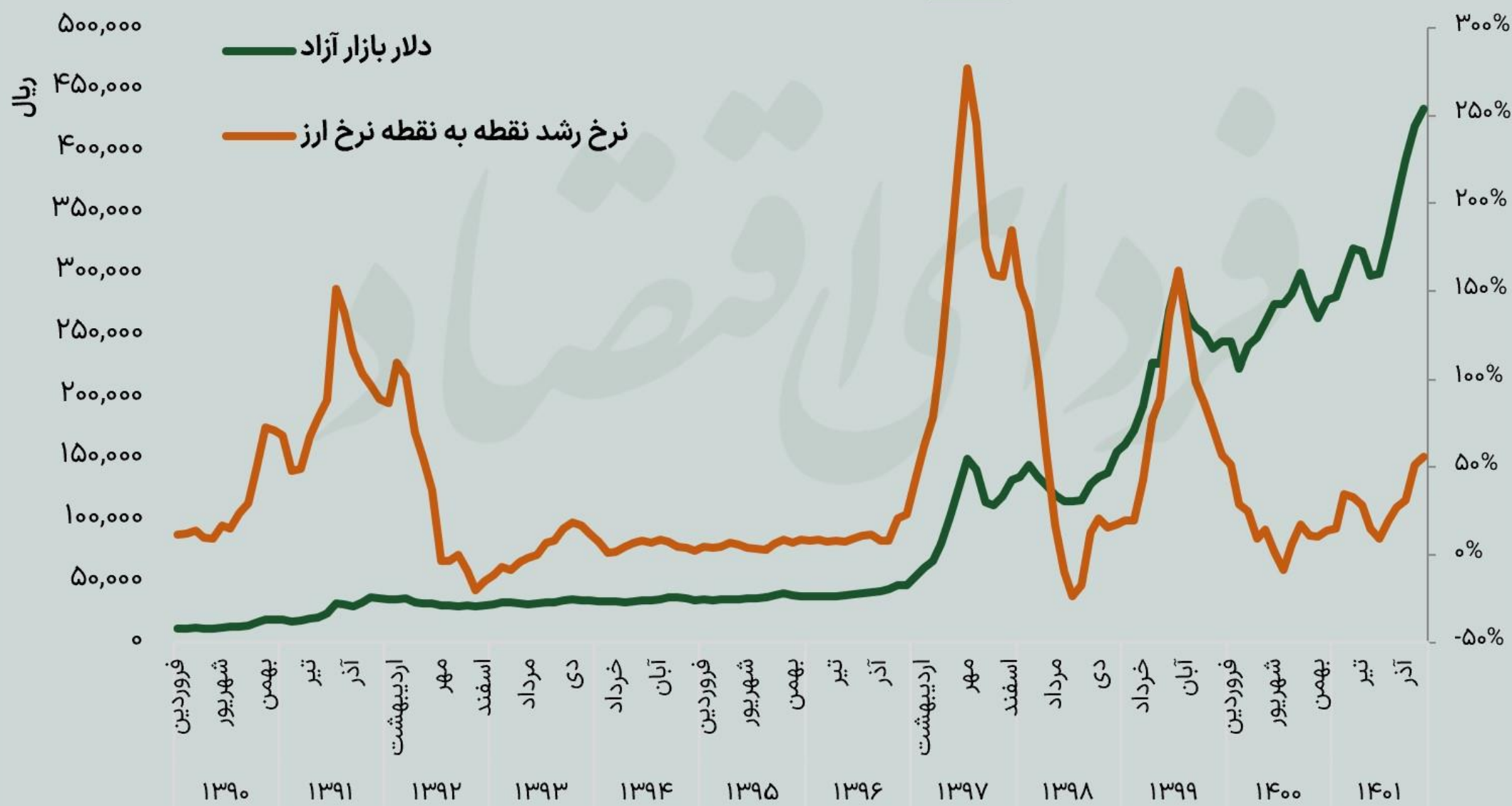
تحت‌تاثیر توافقات بین‌المللی، یا هر نوع اصلاح ساختاری دیگری، افت انتظارات تورمی و افزایش دسترسی به ارز، تورم روند نزولی قابل ملاحظه‌ای به خود گرفته و به ارقام زیر ۲۰ درصد می‌رسد

۲٪

کاهش تورم با
توافق بین‌المللی

• نرخ ارز

نوسانات نرخ ارز در دهه ۹۰

در نمودار روبه‌رو نرخ ارز و رشد سالانه آن طی دهه ۹۰ ترسیم شده است. در سال پیش رو شرایط ارزی کشور را چگونه پیش‌بینی میکنید و به نظر شما نرخ ارز در پایان سال ۱۴۰۱ چه عددی خواهد بود؟

پیش‌بینی اقتصاددانان از قیمت دلار در سال ۱۴۰۲

دیدگاه ۵۰ اقتصاددان فعال در حوزه پژوهش‌های اقتصادی ایران

۴۲%

پیش‌بینی افزایش
ارز مشابه سال
۱۴۰۱

تداوم و تشدید تحریم‌ها، بدتر شدن شرایط بانک‌ها و تشدید کسری بودجه و چاپ پول باعث افزایش بیشتر تورم شده و نرخ دلار رکوردهای جدیدی را ثبت خواهد کرد.

۴۲%

رشد مستمر ولی
کمتر از سال
۱۴۰۱

شرایط اقتصادی و سیاست‌های پولی و ارزی دولت تفاوت چندانی با سال ۱۴۰۱ نکرده، و به دلیل تنگنای ارزی و رشد پول و نقدینگی، دلار به رشد خود ادامه خواهد داد اما با سرعتی کمتر از سال ۱۴۰۱.

۱۲%

ثبات نسبی یا
افزایش ملایم

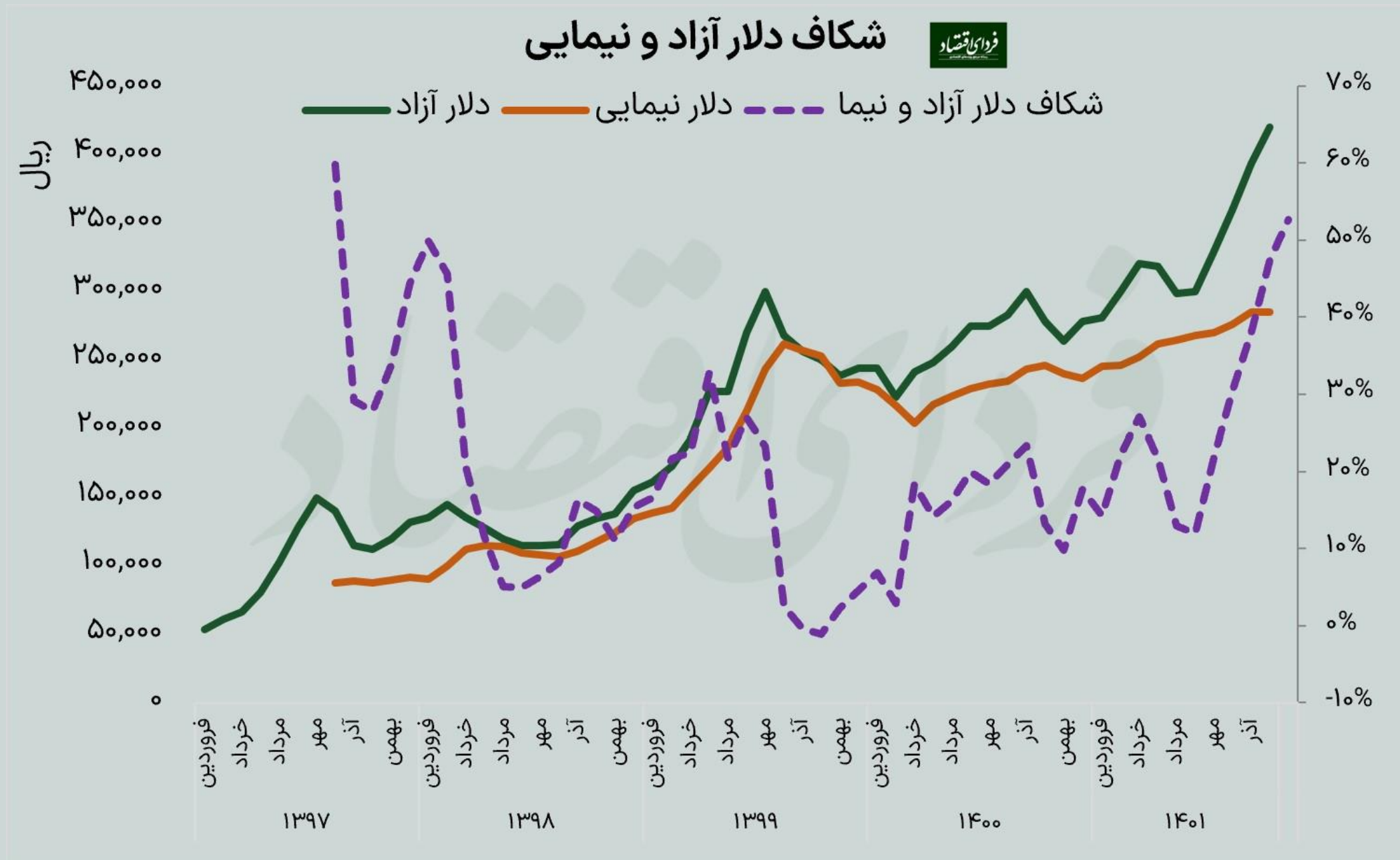
شرایط تحریمی مشابه سال ۱۴۰۱ خواهد بود، اما سیاست‌های دولت در جهت مدیریت کسری بودجه، رشد پایه پولی و نقدینگی و سایر سیاست‌های ارزی باعث می‌شود که دلار در محدوده ارقام فعلی باقی بماند یا رشد ملایمی داشته باشد.

۴%

پیش‌بینی کاهش
قابل توجه با
توافق

گشایش‌های بین‌المللی نرخ ارز را به محدوده نرخ ارز برابری قدرت خرید برمی‌گرداند.

● شکاف نرخ ارز در بازار آزاد و نرخ نیما

در این نمودار دلار بازار آزاد، دلار نیمایی و شکاف آن‌ها به شکل نقطه چین نمایش داده شده است. به نظر شما نرخ نیما و شکاف آن با بازار آزاد در سال آتی چگونه خواهد بود؟

پیش‌بینی اقتصاددانان از شکاف بین دلار آزاد و دلار شرکتها در سال ۱۴۰۲

دیدگاه ۵۰ اقتصاددان فعال در حوزه پژوهش‌های اقتصادی ایران

۶۵%

افزایش قیمت
دلار و عدم تغییر
شکاف

روند افزایش قیمت دلار ادامه دار یا شتابان خواهد بود، و نرخ شرکتها به دلیل کمبود ارز یا تصمیم سیاستگذار به گونه ای رشد می‌کند که شکاف دلار آزاد و نیما در محدوده‌ای نزدیک به ارقام فعلی باقی بماند.

۲۵%

افزایش قیمت
دلار و افزایش
شکاف

روند افزایش قیمت دلار ادامه‌دار یا شتابان خواهد بود، اما نرخ نیما رشد متناسبی نداشته و شکاف بازار آزاد و شرکت‌ها افزایش قابل ملاحظه‌ای خواهد داشت.

۶%

کاهش قیمت
دلار و کاهش
شکاف

گشایش‌های بین‌المللی و یا سایر اصلاحات ساختاری منجر به کاهش دلار بازار آزاد، نیما و شکاف بین دلار آزاد و شرکت‌ها خواهد شد.

۴%

ثبات در قیمت
دلار و عدم تغییر
شکاف

با سیاستهای ضدتورمی دولت نظیر مدیریت کسری بودجه و رشد کلهای پولی و بهبود وضعیت شبکه بانکی و همچنین بهبود انتظارات، نرخ در بازار آزاد رشد کنترل شده در حد زیر ۲۰ درصد داشته و نرخ شرکت‌ها تقریباً ثابت باقی می‌ماند.

• کسری بودجه دولت

در دو سال اخیر مجموع درآمدهای دولت (عمومی و نفتی) حدود دو سوم بودجه را پوشش داده و باقی آن کسری بوده که به چهار روش انتشار اوراق، برداشتهای مکرر از سهم صندوق توسعه، چاپ پول به طریق مستقیم (بانک مرکزی) و غیرمستقیم (بانکها) و فروش اموال دولتی تامین مالی شده است. به نظر شما وضعیت بودجه و کسری بودجه و شیوه تامین آن در سال آینده به چه صورت خواهد بود؟

پیش‌بینی اقتصاددانان از کسری بودجه و شیوه تامین مالی آن در ۱۴۰۲

دیدگاه ۵۰ اقتصاددان فعال در حوزه پژوهش‌های اقتصادی ایران

۶۱%

کسری بودجه زیاد و
تامین مالی تورمی

تحقق درآمدهای نفتی و مالیاتی و سیاست‌های دولت مشابه سال ۱۴۰۱ بوده، و تامین کسری به شیوه‌های تورم‌زا خواهد بود.

۳۵%

کسری بودجه زیاد و
تامین مالی غیرتورمی

تحقق درآمدهای نفتی و مالیاتی مانند سال ۱۴۰۱ خواهد بود، و کسری بودجه از طریق سیاست‌های غیرتورمی فروش اموال دولتی، برداشت از صندوق توسعه و انتشار اوراق تامین مالی خواهد شد.

۲%

کسری بودجه کم
و تامین مالی
غیرتورمی

با توافق درآمدهای نفتی تحقق قابل ملاحظه‌ای داشته و افت انتظارات تورمی به انتشار اوراق با قیمت مناسب کمک خواهد کرد، در نتیجه کسری بودجه کم، و تامین آن عمدتاً از طریق اوراق خواهد بود و سیاست‌های دولت هیچ تغییری نخواهد کرد.

۲%

اصلاحات
ساختاری بودجه

دولت تحت تاثیر فشارهای تحریم و تصور دائمی بودن آن دست به اصلاحات ساختاری پیچیده معطوف به کاهش تورم در زمینه نظام مالیاتی، شفافیت مالی نهادها، نظام بودجه‌ریزی و استقلال بانک مرکزی خواهد زد، و در نتیجه به سمت تامین کسری از درآمدهای پایدار پیش خواهد رفت.

• توصیه به کارشناسان اقتصادی دولت

به نظر شما تحت شرایط فعلی یعنی تداوم تحریم، و بالا بودن انتظارات تورمی، اقتصاددانان داخل دولت چه اهدافی را باید در اولویت قرار دهند؟

توصیه اقتصاددانان به کارشناسان اقتصادی داخل دولت برای سال ۱۴۰۲

دیدگاه ۵۰ اقتصاددان فعال در حوزه پژوهشهای اقتصادی ایران

۷۲%

اقتناع برای
هزینه‌های
تحریم

اهتمام برای اقناع سیاستمداران و حاکمیت در رابطه با هزینه‌های سنگین و جبران‌ناپذیر عدم رفع تحریم و انتظارات تورمی بالا

۲۲%

اقتناع برای
اصلاحات
اقتصادی

اهتمام برای اقناع سیاستمداران و حاکمیت در راستای اصلاحات ساختاری بودجه‌ای و مالیاتی و سایر اصلاحات معطوف به کاهش تورم که نیازمند شفافیت اطلاعات مالی و کاهش بهره‌مندی گروه‌های قدرت است

۶%

کنترل تورم با
ابزارهای
موجود

کنترل تورم با استفاده از ابزارهای متداول پولی نظیر نرخ‌های بهره و تامین کسری از طریق انتشار اوراق

۰%

سرکوب ارزی

کنترل بازار ارز و کاهش قیمت ارز از طریق اعمال کنترل شدید بر بازار ارز و سیاستهای چند نرخ ارز

• ارزیابی عملکرد دولت

عملکرد اقتصادی دولت سیزدهم را پس از یک سال و نیم چگونه ارزیابی می‌کنید؟

ارزیابی اقتصاددانان از عملکرد دولت سیزدهم در یک سال و نیم گذشته

دیدگاه ۵۰ اقتصاددان فعال در حوزه پژوهش‌های اقتصادی ایران

۸۸%

ضعیف در
سیاست‌های خارجی
و اقتصادی

عملکرد دولت سیزدهم به دلیل عدم توجه به اهمیت تحقق برجام و تعلل در تحقق آن، عدم توان مقابله با کسری بودجه و اثرات پولی آن و عدم استفاده صحیح از ابزارهای پولی و مالی بسیار نامناسب بوده است.

۶%

ضعیف در سیاست‌های
خارجی، قابل قبول در
اقتصاد

عملکرد دولت سیزدهم به دلیل عدم توجه به اهمیت تحقق برجام و تعلل در تحقق آن خوب نبود، اما در زمینه انتخاب سیاست‌های اقتصادی عملکرد نسبتاً قابل قبولی را از خود نشان داده است.

۴%

قابل قبول در
چارچوب
اختیارات

با توجه به شرایط تحریم و عدم وجود هیچ راه‌حلی برای رفع آن در دولت، دولت سیزدهم بهترین عملکرد را از خود نشان داده و امکان تحقق وضعیتی بهتر از این وجود نداشت.

۲%

قابل دفاع

عملکرد دولت سیزدهم کاملاً قابل دفاع است، تورم کاهشی و رشد اقتصادی مناسب بوده و دولت تقصیر چندانی در افزایش نرخ ارز در ماه‌های اخیر نداشته است.

ولی‌الله سیف

رئیس پیشین
بانک مرکزی

۱. سال ۱۴۰۲ تحت‌تاثیر تشدید تحریم، شوک ارزی و وخامت وضعیت شبکه بانکی (مشکلات تامین مالی) و محدودیتهای اینترنت برای کسب و کارهای دیجیتال یکی از سخت‌ترین رکوردهای اقتصادی رقم خواهد خورد و رشد اقتصادی عدد منفی قابل ملاحظه‌ای خواهد بود (رشد‌های کمتر از منفی یک درصد تولید بدون نفت)؛ یکی از شاخصه‌هایی که می‌تواند در صورت ایجاد فضای مناسب‌تر بین‌المللی مؤثر باشد تجربه و ظرفیت اجرایی و مدیریتی مسئولین اقتصادی کشور است که متأسفانه وضعیت مناسبی ندارد و به این دلیل گشایش‌های نسبی بین‌المللی هم کمک شایانی نخواهد کرد.
۲. مشکلات اقتصادی و رکود اقتصادی در سال ۱۴۰۲ روند احیای اشتغال سه سال گذشته را متوقف می‌کند، و در سال جدید اشتغالی ایجاد نمی‌شود.
۳. سیاست‌های بانک مرکزی تغییری نمی‌کند اما شدت کسری بودجه و ناترازی بانک‌ها بیشتر شده و ارقام نقدینگی و پایه پولی را به محدوده ۴۰ تا ۵۰ درصد می‌رساند؛ ترکیب تیم اقتصادی از یک طرف و تعجیل و عزم دولت برای ایجاد یک تحول جدی سریع در اقتصاد منجر به فشار بیشتر به بانک مرکزی و نظام بانکی و در نتیجه افزایش بیشتر در رشد نقدینگی خواهد شد.
۴. فشارها در بازار ارز ادامه خواهد یافت، انتظارات تورمی به رویه فعلی باقی خواهد ماند و در نتیجه تورم مشابه سال ۱۴۰۱ بوده و در محدوده ۴۵ تا ۵۵ درصد تثبیت می‌شود.
۵. شرایط اقتصادی و سیاست‌های پولی و ارزی دولت تفاوت چندانی با سال ۱۴۰۱ نکرده، و به دلیل تنگنای ارزی و رشد پول و نقدینگی، دلار به اندازه سال جاری رشدی حدود ۵۰ درصد داشته و به ارقام بین ۶۰ تا ۷۰ هزار تومان می‌رسد.
۶. روند افزایش قیمت دلار ادامه دار یا شتابان خواهد بود، و نرخ نیما به دلیل کمبود ارز در سامانه نیما یا تصمیم سیاستگذار به گونه‌ای رشد می‌کند که شکاف دلار آزاد و نیما در محدوده‌ای نزدیک به ارقام فعلی باقی بماند (دلار آزاد بین ۶۰ تا ۸۰ و نیما بین ۳۵ تا ۵۰ هزار)
۷. تحقق درآمدهای نفتی و مالیاتی و سیاست‌های دولت مشابه سال ۱۴۰۱ بوده، و تامین کسری به شیوه‌های تورم‌زا خواهد بود.
۸. اهتمام برای اقناع سیاستمداران و حاکمیت در راستای اصلاحات ساختاری بودجه‌ای و مالیاتی و سایر اصلاحات معطوف به کاهش تورم که نیازمند شفافیت اطلاعات مالی و کاهش بهره‌مندی گروه‌های قدرت است
۹. عملکرد دولت سیزدهم به دلیل عدم توجه به اهمیت تحقق برجام و تعلل در تحقق آن، عدم توان مقابله با کسری بودجه و اثرات پولی آن و عدم استفاده صحیح از ابزارهای پولی و مالی بسیار بد بوده است.

**حسین
جوشقانی**

دکترای اقتصاد از
دانشگاه شیکاگو و
استاد دانشگاه

۱. در سال ۱۴۰۲ بنگاههای کوچک و متوسط و پلتفرمها و کسب و کارهای دیجیتال رشد خواهند داشت، اما بنگاههای بزرگ به دلیل مشکلات تحریم و تامین مالی و سایر دچار رکود بوده و در نتیجه رشدی نزدیک به صفر رقم خواهد خورد (رشد بین منفی یک تا یک درصد تولید بدون نفت)؛ اگر سیاستهای داخلی و خارجی تغییر کند، بازی عوض خواهد شد.
۲. شدت مشکلات اقتصادی و رکود اقتصادی و تعطیل شدن بنگاهها منجر به کاهش مجدد اشتغال از سطح سال ۱۴۰۱ می شود.
۳. سیاستهای بانک مرکزی تغییری نمی کند اما شدت کسری بودجه و ناترازی بانکها بیشتر شده و ارقام نقدینگی و پایه پولی را به محدوده ۴۰ تا ۵۰ درصد میرساند.
۴. فشارها در بازار ارز ادامه خواهد یافت، انتظارات تورمی به رویه فعلی باقی خواهد ماند و در نتیجه تورم مشابه سال ۱۴۰۱ بوده و در محدوده ۴۵ تا ۵۵ درصد تثبیت می شود.
۵. تداوم و تشدید تحریمها، بدتر شدن شرایط بانکها و تشدید کسری بودجه و چاپ پول جهش بزرگ دیگری را رقم زده و نرخ دلار ارقام بالاتر از ۷۰ هزار تومان را تجربه خواهد کرد.
۶. روند افزایش قیمت دلار ادامه دار یا شتابان خواهد بود، و نرخ نیما به دلیل کمبود ارز در سامانه نیما یا تصمیم سیاستگذار به گونه ای رشد می کند که شکاف دلار آزاد و نیما در محدوده های نزدیک به ارقام فعلی باقی بماند (دلار آزاد بین ۶۰ تا ۸۰ و نیما بین ۳۵ تا ۵۰ هزار)؛ امیدوارم نیما کامل حذف شود.
۷. تحقق درآمدهای نفتی و مالیاتی مانند سال ۱۴۰۱ خواهد بود، و کسری بودجه از طریق سیاستهای غیرتورمی نظیر فروش اموال دولتی و برداشت از صندوق توسعه و انتشار اوراق تامین مالی خواهد شد.
۸. اهتمام برای اقناع سیاستمداران و حاکمیت در رابطه با هزینه های سنگین و جبران ناپذیر عدم رفع تحریم و انتظارات تورمی بالا
۹. عملکرد دولت سیزدهم به دلیل عدم توجه به اهمیت تحقق برجام و تعلل در تحقق آن، عدم توان مقابله با کسری بودجه و اثرات پولی آن و عدم استفاده صحیح از ابزارهای پولی و مالی بسیار بد بوده است.

علی

سعدوندی

دکترای اقتصاد از
دانشگاه تربیت
مدرس و استاد
دانشگاه

۱. گشایش‌های بین‌المللی مشکلات اقتصادی را کاهش داده و سال ۱۴۰۲ رشد اقتصادی مثبت و قابل ملاحظه مانند سال ۹۶ را تجربه می‌کند (رشد بالاتر از ۴ درصدی تولید بدون نفت).
۲. تحت تاثیر گشایش‌های اقتصادی و یا سایر عوامل، روند احیا با سرعت بیشتری نسبت به ۱۴۰۱ ادامه می‌یابد و سطح اشتغال به سطحی فراتر از رقم ۲۴.۳ میلیون نفر سال ۹۸ می‌رود.
۳. شرایط سال ۱۴۰۲ به لحاظ میزان کسری بودجه، و ناترازی بانکها ادامه‌دار و مشابه سال ۱۴۰۱ بوده و در نتیجه رشد دو متغیر در محدوده سال جاری بین ۳۰ تا ۴۰ درصد خواهد بود.
۴. در همین شرایط فعلی، دولت سیاستهای ضدتورمی موفق‌تری در زمینه کنترل کسری بودجه، نقدینگی و پایه پولی و نرخ‌های سود را در پیش خواهد گرفت، که در نتیجه آن تورم روند نزولی به خود گرفته و از ارقام بالای ۵۰ درصد فعلی به ارقام در محدوده بین ۲۵ تا ۳۵ خواهد رسید.
۵. شرایط تحریمی مشابه سال ۱۴۰۱ خواهد بود، اما سیاست‌های دولت در جهت مدیریت کسری بودجه، رشد پایه پولی و نقدینگی و سایر سیاست‌های ارزی باعث می‌شود که نرخ ارز در محدوده بین ۴۵ تا ۶۰ هزار تومان قرار بگیرد.
۶. با سیاست‌های ضدتورمی دولت نظیر مدیریت کسری بودجه و رشد کلهای پولی و بهبود وضعیت شبکه بانکی و همچنین بهبود انتظارات، نرخ در بازار آزاد رشد کنترل شده در حد زیر ۲۰ درصد داشته و نرخ نیما تقریباً ثابت باقی می‌ماند.
۷. تحقق درآمدهای نفتی و مالیاتی و سیاست‌های دولت مشابه سال ۱۴۰۱ بوده، و تامین کسری به شیوه‌های تورم‌زا خواهد بود.
۸. کنترل تورم با استفاده از ابزارهای متداول پولی نظیر نرخ‌های بهره و تامین کسری از طریق انتشار اوراق
۹. عملکرد دولت سیزدهم به دلیل عدم توجه به اهمیت تحقق برجام و تعلل در تحقق آن، عدم توان مقابله با کسری بودجه و اثرات پولی آن و عدم استفاده صحیح از ابزارهای پولی و مالی بسیار بد بوده است.

مهران بهنیا

معاون مطالعات
رهنمان و مشاور
برنامه توسعه
سازمان ملل
(UNDP)

۱. سال ۱۴۰۲ تحت تاثیر تشدید تحریم، شوک ارزی و وخامت وضعیت شبکه بانکی (مشکلات تامین مالی) و محدودیتهای اینترنت برای کسب و کارهای دیجیتال یکی از سخت‌ترین رکودهای اقتصادی رقم خواهد خورد و رشد اقتصادی عدد منفی قابل ملاحظه‌ای خواهد بود (رشد‌های کمتر از منفی یک درصد تولید بدون نفت).
۲. روند احیای اشتغال با سرعت سال ۱۴۰۱ ادامه می‌یابد و اشتغال به سطحی نزدیک به سال ۹۸ خواهد رسید.
۳. سیاستهای بانک مرکزی به سمت خروج از رکود چرخش کرده، انبساطی‌تر می‌شود و در نتیجه رشد نقدینگی و پایه پولی به بالاتر از ۵۰ درصد می‌رسد.
۴. مشکلات مربوط به کسری بودجه، بحرانهای دوقلوی ارزی و بانکی و انتظارات تورمی بالا، میانگین تورم را از سطح فعلی افزایش داده و به محدوده بالاتر از ۵۵ درصد خواهد رساند.
۵. تداوم و تشدید تحریم‌ها، بدتر شدن شرایط بانک‌ها و تشدید کسری بودجه و چاپ پول جهش بزرگ دیگری را رقم زده و نرخ دلار ارقام بالاتر از ۷۰ هزار تومان را تجربه خواهد کرد.
۶. روند افزایش قیمت دلار ادامه دار یا شتابان خواهد بود، و نرخ نیما به دلیل کمبود ارز در سامانه نیما یا تصمیم سیاستگذار به گونه ای رشد می‌کند که شکاف دلار آزاد و نیما در محدوده‌ای نزدیک به ارقام فعلی باقی بماند (دلار آزاد بین ۶۰ تا ۸۰ و نیما بین ۳۵ تا ۵۰ هزار).
۷. تحقق درآمدهای نفتی و مالیاتی و سیاست‌های دولت مشابه سال ۱۴۰۱ بوده، و تامین کسری به شیوه‌های تورم‌زا خواهد بود.
۸. اهتمام برای اقناع سیاستمداران و حاکمیت در رابطه با هزینه‌های سنگین و جبران‌ناپذیر عدم رفع تحریم و انتظارات تورمی بالا
۹. عملکرد دولت سیزدهم به دلیل عدم توجه به اهمیت تحقق برجام و تعلل در تحقق آن، عدم توان مقابله با کسری بودجه و اثرات پولی آن و عدم استفاده صحیح از ابزارهای پولی و مالی بسیار بد بوده است.

مجید عینیان

پژوهشگر اقتصادی
پژوهشکده پولی و
بانکی

۱. سال ۱۴۰۲ تحت‌تاثیر تشدید تحریم، شوک ارزی و وخامت وضعیت شبکه بانکی (مشکلات تامین مالی) و محدودیت‌های اینترنت برای کسب و کارهای دیجیتال یکی از سخت‌ترین رکودهای اقتصادی رقم خواهد خورد و رشد اقتصادی عدد منفی قابل ملاحظه‌ای خواهد بود (رشد‌های کمتر از منفی یک درصد تولید بدون نفت).
۲. مشکلات اقتصادی و رکود اقتصادی در سال ۱۴۰۲ روند احیای اشتغال سه سال گذشته را متوقف می‌کند، و در سال جدید اشتغالی ایجاد نمی‌شود.
۳. شرایط سال ۱۴۰۲ به لحاظ میزان کسری بودجه، و ناترازی بانک‌ها ادامه‌دار و مشابه سال ۱۴۰۱ بوده و در نتیجه رشد دو متغیر در محدوده سال جاری بین ۳۰ تا ۴۰ درصد خواهد بود.
۴. فشارها در بازار ارز ادامه خواهد یافت، انتظارات تورمی به رویه فعلی باقی خواهد ماند و در نتیجه تورم مشابه سال ۱۴۰۱ بوده و در محدوده ۴۵ تا ۵۵ درصد تثبیت می‌شود.
۵. شرایط اقتصادی و سیاست‌های پولی و ارزی دولت تفاوت چندانی با سال ۱۴۰۱ نکرده، و به دلیل تنگنای ارزی و رشد پول و نقدینگی، دلار به اندازه سال جاری رشدی حدود ۵۰ درصد داشته و به ارقام بین ۶۰ تا ۷۰ هزار تومان می‌رسد.
۶. شرایط اقتصادی و سیاست‌های پولی و ارزی دولت تفاوت چندانی با سال ۱۴۰۱ نکرده، و به دلیل تنگنای ارزی و رشد پول و نقدینگی، دلار به اندازه سال جاری رشدی حدود ۵۰ درصد داشته و به ارقام بین ۶۰ تا ۷۰ هزار تومان می‌رسد.
۷. روند افزایش قیمت دلار ادامه دار یا شتابان خواهد بود، و نرخ نیما به دلیل کمبود ارز در سامانه نیما یا تصمیم سیاستگذار به گونه ای رشد می‌کند که شکاف دلار آزاد و نیما در محدوده‌ای نزدیک به ارقام فعلی باقی بماند (دلار آزاد بین ۶۰ تا ۸۰ و نیما بین ۳۵ تا ۵۰ هزار).
۸. تحقق درآمدهای نفتی و مالیاتی مانند سال ۱۴۰۱ خواهد بود، و کسری بودجه از طریق سیاست‌های غیرتورمی نظیر فروش اموال دولتی و برداشت از صندوق توسعه و انتشار اوراق تامین مالی خواهد شد.
۹. عملکرد دولت سیزدهم به دلیل عدم توجه به اهمیت تحقق برجام و تعلل در تحقق آن، عدم توان مقابله با کسری بودجه و اثرات پولی آن و عدم استفاده صحیح از ابزارهای پولی و مالی بسیار بد بوده است.

فرشاد فاطمی

دکترای اقتصاد از
دانشگاه کالج لندن و
استاد دانشگاه

۱. دولت سیاست‌های جدیدی را اتخاذ خواهد کرد که علی‌رغم اینکه تورم‌زا هستند، اما منجر به بهبود دسترسی بنگاه‌ها به سرمایه در گردش و ارز مورد نیاز شده و تولید ناخالص داخلی بهتر از سال ۱۴۰۱ خواهد بود (رشد بالاتر بین ۲.۵ تا ۴ تولید بدون نفت).
۲. مشکلات اقتصادی و رکود اقتصادی در سال ۱۴۰۲ روند احیای اشتغال سه سال گذشته را متوقف می‌کند، و در سال جدید اشتغالی ایجاد نمی‌شود.
۳. سیاست‌های بانک مرکزی تغییری نمی‌کند اما شدت کسری بودجه و ناترازی بانک‌ها بیشتر شده و ارقام نقدینگی و پایه پولی را به محدوده ۴۰ تا ۵۰ درصد میرساند.
۴. در همین شرایط فعلی، دولت سیاست‌های ضدتورمی موفق‌تری در زمینه کنترل کسری بودجه، نقدینگی و پایه پولی و نرخ‌های سود را در پیش خواهد گرفت، که در نتیجه آن تورم روند نزولی به خود گرفته و از ارقام بالای ۵۰ درصد فعلی به ارقام در محدوده بین ۲۵ تا ۳۵ خواهد رسید.
۵. شرایط اقتصادی و سیاست‌های پولی و ارزی دولت تفاوت چندانی با سال ۱۴۰۱ نکرده، و به دلیل تنگنای ارزی و رشد پول و نقدینگی، دلار به اندازه سال جاری رشدی حدود ۵۰ درصد داشته و به ارقام بین ۶۰ تا ۷۰ هزار تومان می‌رسد.
۶. روند افزایش قیمت دلار ادامه دار یا شتابان خواهد بود، و نرخ نیما به دلیل کمبود ارز در سامانه نیما یا تصمیم سیاستگذار به گونه‌ای رشد می‌کند که شکاف دلار آزاد و نیما در محدوده‌ای نزدیک به ارقام فعلی باقی بماند (دلار آزاد بین ۶۰ تا ۸۰ و نیما بین ۳۵ تا ۵۰ هزار).
۷. تحقق درآمدهای نفتی و مالیاتی مانند سال ۱۴۰۱ خواهد بود، و کسری بودجه از طریق سیاست‌های غیرتورمی نظیر فروش اموال دولتی و برداشت از صندوق توسعه و انتشار اوراق تامین مالی خواهد شد.
۸. اهتمام برای اقناع سیاستمداران و حاکمیت در راستای اصلاحات ساختاری بودجه‌ای و مالیاتی و سایر اصلاحات معطوف به کاهش تورم که نیازمند شفافیت اطلاعات مالی و کاهش بهره‌مندی گروه‌های قدرت است.
۹. عملکرد دولت سیزدهم به دلیل عدم توجه به اهمیت تحقق برجام و تعلل در تحقق آن، عدم توان مقابله با کسری بودجه و اثرات پولی آن و عدم استفاده صحیح از ابزارهای پولی و مالی بسیار بد بوده است.

هومن کرمی
کارشناس اقتصادی
بانک مرکزی

۱. سال ۱۴۰۲ تحت‌تاثیر تشدید تحریم، شوک ارزی و وخامت وضعیت شبکه بانکی (مشکلات تامین مالی) و محدودیتهای اینترنت برای کسب و کارهای دیجیتال یکی از سخت‌ترین رکودهای اقتصادی رقم خواهد خورد و رشد اقتصادی عدد منفی قابل ملاحظه‌ای خواهد بود (رشد‌های کمتر از منفی یک درصد تولید بدون نفت).
۲. مشکلات اقتصادی و رکود اقتصادی در سال ۱۴۰۲ روند احیای اشتغال سه سال گذشته را متوقف می‌کند، و در سال جدید اشتغالی ایجاد نمی‌شود.
۳. شرایط سال ۱۴۰۲ به لحاظ میزان کسری بودجه، و ناترازی بانکها ادامه‌دار و مشابه سال ۱۴۰۱ بوده و در نتیجه رشد دو متغیر در محدوده سال جاری بین ۳۰ تا ۴۰ درصد خواهد بود.
۴. فشارها در بازار ارز ادامه خواهد یافت، انتظارات تورمی به رویه فعلی باقی خواهد ماند و در نتیجه تورم مشابه سال ۱۴۰۱ بوده و در محدوده ۴۵ تا ۵۵ درصد تثبیت می‌شود.
۵. تداوم و تشدید تحریم‌ها، بدتر شدن شرایط بانک‌ها و تشدید کسری بودجه و چاپ پول جهش بزرگ دیگری را رقم زده و نرخ دلار ارقام بالاتر از ۷۰ هزار تومان را تجربه خواهد کرد.
۶. روند افزایش قیمت دلار ادامه دار یا شتابان خواهد بود، و نرخ نیما به دلیل کمبود ارز در سامانه نیما یا تصمیم سیاستگذار به گونه ای رشد می‌کند که شکاف دلار آزاد و نیما در محدوده‌ای نزدیک به ارقام فعلی باقی بماند (دلار آزاد بین ۶۰ تا ۸۰ و نیما بین ۳۵ تا ۵۰ هزار)
۷. تحقق درآمدهای نفتی و مالیاتی و سیاست‌های دولت مشابه سال ۱۴۰۱ بوده، و تامین کسری به شیوه‌های تورم‌زا خواهد بود.
۸. اهتمام برای اقناع سیاستمداران و حاکمیت در رابطه با هزینه‌های سنگین و جبران‌ناپذیر عدم رفع تحریم و انتظارات تورمی بالا
۹. عملکرد دولت سیزدهم به دلیل عدم توجه به اهمیت تحقق برجام و تعلل در تحقق آن، عدم توان مقابله با کسری بودجه و اثرات پولی آن و عدم استفاده صحیح از ابزارهای پولی و مالی بسیار بد بوده است.